

(Политика, 28. 6. 2008)

«Код Зорана у канцеларији седимо и ћутимо. Чекамо да се пилот јави. Имам два телефона. Један се усијао од позива... сви траже проверу информације да је извршена екстрадиција. Коначно ми, нешто пре осам, звони и други телефон. Пилот се јавио из Тузле. Значи, крај је. У том тренутку, Зоран ме је упитао – Да ли можеш да замислиш да је данас Видовдан? Малопре су ми рекли да је данас Видовдан. – Седам дана нисмо спавали. Нисмо уопште знали ни који је дан ни датум.»

Ово потресно сведочење из књиге Чедомира Јовановића *Мој сукоб са прошлошћу* само је најновија потврда политичког и симболичког значаја који Видовдан има у српској историји и колективном памћењу. И то чак и код оних који нису нарочито оптерећени националном прошлошћу, историјом и симболиком. Да се све одиграло који дан раније или касније, Милошевићево изручење у Хаг било би само један у низу ружних и тужних – или, можда, мудрих и храбрих – политичких гестова каквих је бивало и раније у српској историји. Али чињеница да се то збило управо на Видовдан, направила је од тог мучног догађаја истинску психолошку, људску и националну драму.

На Видовдан 1389. је Милош Обилић убио цара Мурата. На Видовдан је погинуо кнез Лазар и на Косову пострадао већина српске војске. На Видовдан 1914. је Гаврило Принцип убио аустроугарског престолонаследника Фердинанда, а Србија и свет убачени у крвави вртлог Првог светског рата. На Видовдан 1948. је кулминирао сукоб са Совјетским Савезом... А било је и других догађаја. Можемо се правити да то не видимо, али не – Видовдан у српској историји дефинитивно није обичан датум и тога је, видели смо, Зоран Ћинђић био и те како свестан, а донекле чак и Чеда Јовановић.

На Видовдан 1989. Слободан Милошевић се устоличио као неприкосновени национални вожд који ће током наредне деценије Србију повести у историјске «године расплета», за

које ни он ни Срби нису били ни ментално спремни ни политички компетентни. Ничим у својој претходној биографији Милошевић није заслужио ону уморану милионску масу на Газиместану која је клицала његово име. Али исто тако треба рећи да, упркос свему, није заслужио ни оно видовданско понижење из 2001, које му је приредио ДОС. Иако то, када се мало боље погледа, и није било толико његово понижење, колико оних који су га на тај датум и на такав начин изручили његовим – а богме и нашим – непријатељима.

Па чак и у окупираном Ираку Садаму Хусеину судио је какав-такав ирачки суд, није му суђено у Ријаду, Лондону или Вашингтону. Издао од најближих сарадника, заборављен и напуштен од већине оних који су му десетак година раније фанатично аплаудирали, Милошевић је у Хагу добио прилику да се рехабилитује за добар део грехова и грешака из претходног времена. И имам утисак да је тек у Хагу, суочен са арогантним Џефријом Најсом, судијом Мејом и углавном исконструисаном оптужницом, заиста постао оно што су његове присталице веровале да је био од почетка – искрени патриота који се бори за свој народ. Свиђало нам се то или не, како време буде пролазило, у националном сећању ће све више остајати овај хашки Милошевић, који се бори против светске силе и неправде, а бледети слика циничног балканског аутократе, тако да ће срамота оних који су га изручили на Видовдан, уместо да бледи – бивати све већа и већа. Изгледа да је то знао, односно осећао и сам Ђинђић, па је зато буквално сутрадан по изручењу похитао код патријарха да увођењем веронауке у школе и богатим прилозима за Храм Светог Саве покуша да сагради себи цркву Покајницу. (И у томе је, додуше, више захваљујући својој сопственој трагичној судбини него донацијама донекле и успео.)

Где је Видовдан, ту је негде увек и прича о херојству, жртви и издаји. Књиге кажу да је Вук Бранковић, по свој прилици, неоправдано оптужен за издају у Косовској бици. Нажалост, у овој актуелној борби за Косово таква грешка тешко да се може поткрасти. С тим што је конкуренција за Бранковића данас више него жестока, а у Обилиће се – сем у време предизборних кампања – слабо ко уписује. И с тим што модерни «гуслари» данас саму издају на безброј начина релативизују, или је чак директно постичу и славе као нови, односно прави, прагматични и одговорни патриотизам. И с тим што савремене невере више не продају веру за вечеру – него за министарства, лаки кеш, фотеље, тендере и управне одборе.

Ко зна како би својевремено прошао кнез Лазар да је своју одлуку желео да тестира на слободним и демократским изборима? Ко зна како би бирачи, себри и «сва господа српска» оценили његову намеру да територијални интегритет земље брани свим расположивим средствима – укључујући и ратна? И ко зна не би ли, да нису одмах погубљени, и Лазар и Милош, на неком ондашњем Хашком трибуналу у Малој Азији били суђени за «агресију», «тероризам», «кршење обичаја рата», «прекомерну употребу силе» и «геноцидне намере»?

Али горку шалу на страну. Ово сам хтео рећи: Видовдан дође и кад га нико не чека. И кад га сви забораве. Дође и промени ток историје и живота. А да ли га промени набоље или нагоре, није увек лако одредити. У сваком случају, на Видовдан се обично покаже ко је ко, при чему се неко покаже бољим, а неко горим него што се мислило да јесте. Видовдан није Нова година, ни Дан Републике, ни Дан победе, ни рођендан, ни Божић, ни Ускрс. Има у нашим животима много већих, слављенијих, популарнијих и званичнијих празника. Али никад немојте заборавити да без Видовдана нас, оваквих какви јесмо – добри и лоши, модерни и конзервативни, леви и десни, напредни и назадни, велики и мали, паметни и глупи, плитки и дубоки – као народа напосто не би било.